

Workshop Meten van Bodemkwaliteit

Janjo de Haan, WUR

*Themamiddag Bemesting Akkerbouw
Commissie Bemesting Akkerbouw Vollegrondsgroenten*

De Schakel Nijkerk, 28 november 2019

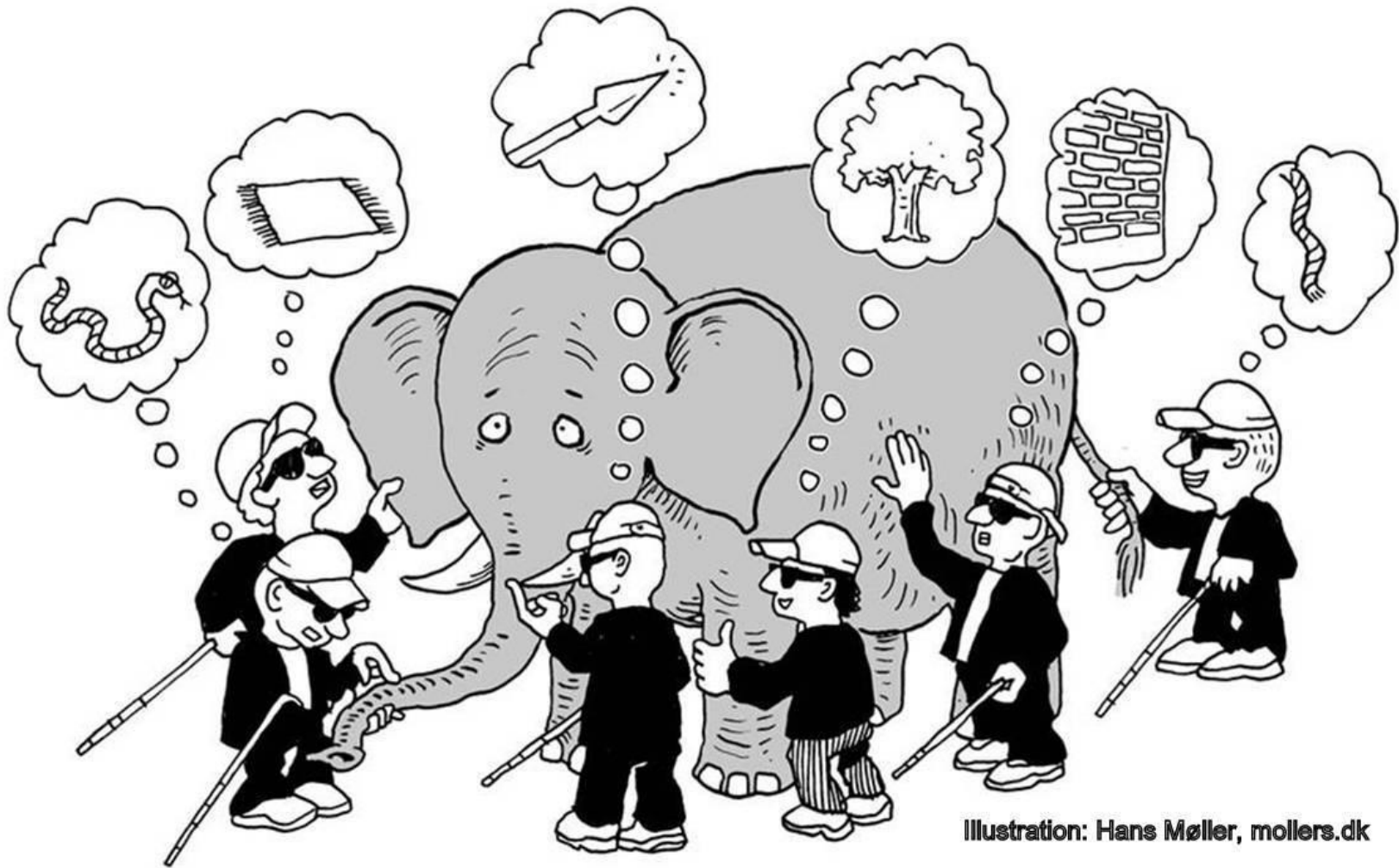

Illustration: Hans Møller, mollers.dk

Welke bodemeigenschappen zijn belangrijk om te meten?

Huidige metingen van bodemkwaliteit in de landbouw

- Gericht op verbeteren landbouwproductie
- Onderdelen
  - Bodemvruchtbaarheid
  - Visuele beoordeling in het veld
  - Plantparasitaire aaltjes

Welke aspecten van bodemkwaliteit meet u nu?

Visuele beoordeling in het veld

- Bodemclassificatie
  - Diverse systemen
- Simpele visuele tools
  - Graaf een kuil
  - Bodemconditiescore
  - Structuurelementen, regenwormen, beworteling
- Vooral kwalitatief, kan goed objectief

Eisen aan bodemindicatoren

- Doelgericht
- Beïnvloedbaar met maatregelen
- Nauwkeurig en betrouwbaar
  - Beperkte beïnvloeding door andere factoren
    - o.a. weer, gewas
- Streefwaarden beschikbaar
  - Welke waarde is goed, welke slecht
- Snel en goedkoop

WE OFFER 3 KINDS OF SERVICES

GOOD-CHEAP-FAST

BUT YOU CAN PICK ONLY TWO

GOOD & CHEAP WON'T BE **FAST**

FAST & GOOD WON'T BE **CHEAP**

CHEAP & FAST WON'T BE **GOOD**

Wat doet u met de resultaten van de bodemmetingen?

Bodembeheer

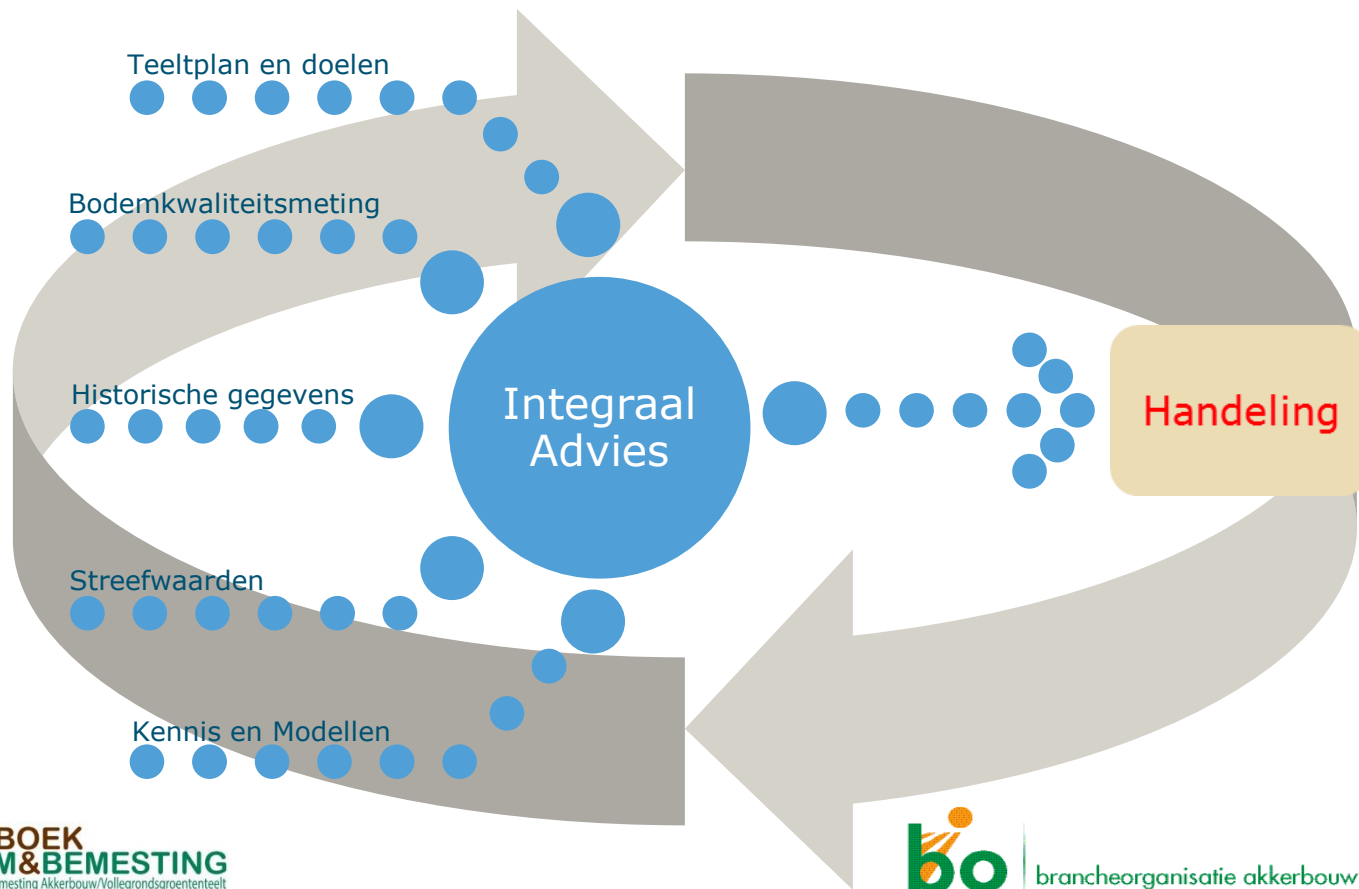
Maatregelen

- Vruchtwisseling
- Organische stofaanvoer & bemesting
- Grondbewerking en berijding
- Beregening en drainage
- Gewasbescherming

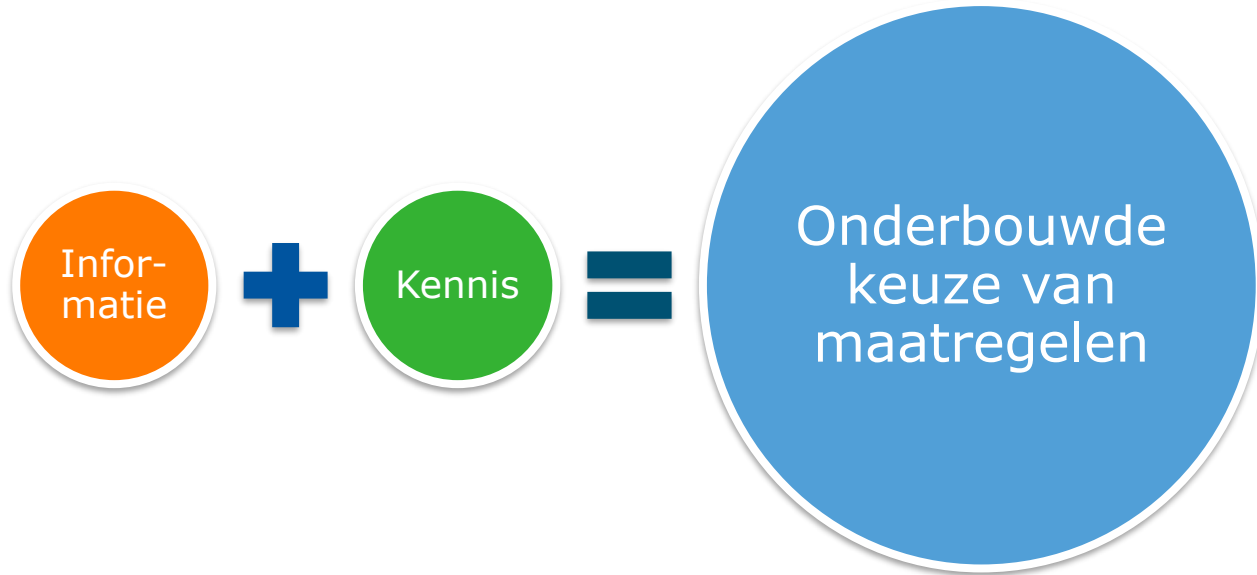
		Bodemkwaliteit	
		Goed	Slecht
Bodemmanagement	Goed		
	Slecht		

Bodembeheer ≠ Bodemkwaliteit

Integraal advies gewenst → Bodemkwaliteitsplan

Bodemkwaliteitsplan

Bodemindicatoren voor Landbouwgronden in NL

- Integrale bodemkwaliteitsbeoordeling:
  - Meerdere doelen: productie, klimaat, water, biodiversiteit, ...
- Vanuit wetenschappelijk perspectief:
  - Wat zijn nauwkeurige en betrouwbare indicatoren
  - Welke goedkope en snelle alternatieven zijn er
    - Over het algemeen minder nauwkeurig en betrouwbaar

Bodemindicatoren voor landbouwgronden in Nederland

	Nr	Indicator	Eenheid	Klassieke meetmethode	Alternatief
OS	1	Organische stofgehalte en koolstofgehalte	%	Gloeiverlies en Dumas	NIRS
	2	Stabiele fractie organische stof	%	Oxidatie in permanganaat	n.b.
	3	Heet water extraheerbare koolstof (HWC)	mg kg ⁻¹ , g ha ⁻¹	Extractie in heet water	n.b.
Fysisch	4	Watervasthoudend vermogen	%, mm	Zandbak/drukpan	obv textuur & OS
	5	Aggregaatstabiliteit	-	Natte zeefmethode	n.b.
	6	Textuur	%	Pipetmethode	NIRS
	7	Indringingsweerstand	MPa	Penetrometer	
	8	Droge bulkdichtheid	kg m ⁻³	Massa na drogen 105° C	Berekend uit OS%
Chemisch	9	Zuurgraad (pH)	-	Extractie in CaCl ₂	
	10	N-totaal	g kg ⁻¹ , kg ha ⁻¹	Kjeldahl	NIRS
	11	Potentieel mineraliseerbare stikstof (PMN)	mg kg ⁻¹ , g ha ⁻¹	Anaerobe incubatie	NIRS
	12	Fosfaatstatus ³	mg 100 g ⁻¹ , g kg ⁻¹ , kg ha ⁻¹ mg 100 ml ⁻¹	Extractie in ammoniumlactaat-azijnzuur, CaCl ₂ resp. water	NIRS + Extractie in CaCl ₂
	13	Kalistatus ³	mg 100 g ⁻¹ , mmol+/kg, g kg ⁻¹ , kg ha ⁻¹	Extractie in HCl en oxaalzuur	NIRS + Extractie in CaCl ₂
Biologisch	14	Aaltjes diversiteit en aantallen (incl. plantparasitaire aaltjes)	# taxa, # 100 ml ⁻¹ grond	Microscopie	PCR
	15	Bacterie- en schimmelbiomassa	µg kg ⁻¹	PLFA	NIRS
	16	Regenwormen aantallen en diversiteit	# m ⁻² , kg m ⁻²	Visueel	n.b.
	17	Visuele beoordeling	Divers	Visueel	n.b.

Bodemindicatoren voor landbouw

Metingen routinematig beschikbaar

	Nr	Indicator	Eenheid	Klassieke meetmethode	Alternatieve
OS	1	Organische stofgehalte en koolstofgehalte	%	Gloeiverlies en Dumas	NIRS
	2	Stabiele fractie organische stof	%	Oxidatie in permanganaat	n.b.
	3	Heet water extraheerbare koolstof (HWC)	mg kg ⁻¹ , g ha ⁻¹	Extractie in heet water	n.b.
Fysisch	4	Watervasthoudend vermogen	%, mm	Zandbak/drukpan	obv textuur & OS
	5	Aggregaatstabiliteit	-	Natte zeefmethode	n.b.
	6	Textuur	%	Pipetmethode	NIRS
	7	Indringingsweerstand	MPa	Penetrometer	
	8	Droge bulkdichtheid	kg m ⁻³	Massa na drogen 105° C	Berekend uit OS%
Chemisch	9	Zuurgraad (pH)	-	Extractie in CaCl ₂	
	10	N-totaal	g kg ⁻¹ , kg ha ⁻¹	Kjeldahl	NIRS
	11	Potentieel mineraliseerbare stikstof (PMN)	mg kg ⁻¹ , g ha ⁻¹	Anaerobe incubatie	NIRS
	12	Fosfaatstatus ³	mg 100 g ⁻¹ , g kg ⁻¹ , kg ha ⁻¹ mg 100 ml ⁻¹	Extractie in ammoniumlactaat-azijnzuur, CaCl ₂ resp. water	NIRS + Extractie in CaCl ₂
	13	Kalistatus ³	mg 100 g ⁻¹ , mmol ⁺ /kg, g kg ⁻¹ , kg ha ⁻¹	Extractie in HCl en oxaalzuur	NIRS + Extractie in CaCl ₂
Biologisch	14	Aaltjes diversiteit en aantallen (incl. plantparasitaire aaltjes)	# taxa, # 100 ml ⁻¹ grond	Microscopie (plantparasitair)	PCR
	15	Bacterie- en schimmelbiomassa	µg kg ⁻¹	PLFA	NIRS
	16	Regenwormen aantallen en diversiteit	# m ⁻² , kg m ⁻²	Visueel	n.b.
	17	Visuele beoordeling	Divers	Visueel	n.b.

Bodemindicatoren voor landbouwgronden

Metingen niet in NL beschikbaar

	Nr	Indicator	Eenheid	Klassieke meetmethode	Alternatief
OS	1	Organische stofgehalte en koolstofgehalte	%	Gloeiverlies en Dumas	NIRS
	2	Stabiele fractie organische stof	%	Oxidatie in permanganaat	n.b.
	3	Heet water extraheerbare koolstof (HWC)	mg kg ⁻¹ , g ha ⁻¹	Extractie in heet water	n.b.
Fysisch	4	Watervasthoudend vermogen	%, mm	Zandbak/drukpan	obv textuur & OS
	5	Aggregaatstabiliteit	-	Natte zeefmethode	n.b.
	6	Textuur	%	Pipetmethode	NIRS
	7	Indringingsweerstand	MPa	Penetrometer	
	8	Droge bulkdichtheid	kg m ⁻³	Massa na drogen 105° C	Berekend uit OS%
Chemisch	9	Zuurgraad (pH)	-	Extractie in CaCl ₂	
	10	N-totaal	g kg ⁻¹ , kg ha ⁻¹	Kjeldahl	NIRS
	11	Potentieel mineraliseerbare stikstof (PMN)	mg kg ⁻¹ , g ha ⁻¹	Anaerobe incubatie	NIRS
	12	Fosfaatstatus ³	mg 100 g ⁻¹ , g kg ⁻¹ , kg ha ⁻¹ mg 100 ml ⁻¹	Extractie in ammoniumlactaat-azijnzuur, CaCl ₂ resp. water	NIRS + Extractie in CaCl ₂
	13	Kalistatus ³	mg 100 g ⁻¹ , mmol+/kg, g kg ⁻¹ , kg ha ⁻¹	Extractie in HCl en oxaalzuur	NIRS + Extractie in CaCl ₂
Biologisch	14	Aaltjes diversiteit en aantallen (incl. plantparasitaire aaltjes)	# taxa, # 100 ml ⁻¹ grond	Microscopie (plantparasitair)	PCR
	15	Bacterie- en schimmelbiomassa	µg kg ⁻¹	PLFA	NIRS
	16	Regenwormen aantallen en diversiteit	# m ⁻² , kg m ⁻²	Visueel	n.b.
	17	Visuele beoordeling	Divers	Visueel	n.b.

Bodemindicatoren voor landbouw

Metingen in ontwikkeling/met knelpunten

	Nr	Indicator	Eenheid	Klassieke meetmethode	Alternatieven
OS	1	Organische stofgehalte en koolstofgehalte	%	Gloeiverlies en Dumas	NIRS
	2	Stabiele fractie organische stof	%	Oxidatie in permanganaat	n.b.
	3	Heet water extraheerbare koolstof (HWC)	mg kg ⁻¹ , g ha ⁻¹	Extractie in heet water	n.b.
Fysisch	4	Watervasthoudend vermogen	%, mm	Zandbak/drukpan	obv textuur & OS
	5	Aggregaatstabiliteit	-	Natte zeefmethode	n.b.
	6	Textuur	%	Pipetmethode	NIRS
	7	Indringingsweerstand	MPa	Penetrometer	
	8	Droge bulkdichtheid	kg m ⁻³	Massa na drogen 105° C	Berekend uit OS%
Chemisch	9	Zuurgraad (pH)	-	Extractie in CaCl ₂	
	10	N-totaal	g kg ⁻¹ , kg ha ⁻¹	Kjeldahl	NIRS
	11	Potentieel mineraliseerbare stikstof (PMN)	mg kg ⁻¹ , g ha ⁻¹	Anaerobe incubatie	NIRS
	12	Fosfaatstatus ³	mg 100 g ⁻¹ , g kg ⁻¹ , kg ha ⁻¹ mg 100 ml ⁻¹	Extractie in ammoniumlactaat-azijnzuur, CaCl ₂ resp. water	NIRS + Extractie in CaCl ₂
	13	Kalistatus ³	mg 100 g ⁻¹ , mmol ⁺ /kg, g kg ⁻¹ , kg ha ⁻¹	Extractie in HCl en oxaalzuur	NIRS + Extractie in CaCl ₂
Biologisch	14	Aaltjes diversiteit en aantallen (incl. plantparasitaire aaltjes)	# taxa, # 100 ml ⁻¹ grond	Microscopie (plantparasitair)	PCR
	15	Bacterie- en schimmelbiomassa	µg kg ⁻¹	PLFA	NIRS
	16	Regenwormen aantallen en diversiteit	# m ⁻² , kg m ⁻²	Visueel	n.b.
	17	Visuele beoordeling	Divers	Visueel	n.b.

Streefwaarden of referentiewaardes beschikbaar

Plantengronden in Nederland

	Nr	Indicator	Eenheid	Klassieke meetmethode	Alternatief
OS	1	Organische stofgehalte en koolstofgehalte	%	Gloeiverlies en Dumas	NIRS
	2	Stabiele fractie organische stof	%	Oxidatie in permanganaat	n.b.
	3	Heet water extraheerbare koolstof (HWC)	mg kg ⁻¹ , g ha ⁻¹	Extractie in heet water	n.b.
Fysisch	4	Watervasthoudend vermogen	%, mm	Zandbak/drukpan	obv textuur & OS
	5	Aggregaatstabiliteit	-	Natte zeefmethode	n.b.
	6	Textuur	%	Pipetmethode	NIRS
	7	Indringingsweerstand	MPa	Penetrometer	
	8	Droge bulkdichtheid	kg m ⁻³	Massa na drogen 105° C	Berekend uit OS%
Chemisch	9	Zuurgraad (pH)	-	Extractie in CaCl ₂	
	10	N-totaal	g kg ⁻¹ , kg ha ⁻¹	Kjeldahl	NIRS
	11	Potentieel mineraliseerbare stikstof (PMN)	mg kg ⁻¹ , g ha ⁻¹	Anaerobe incubatie	NIRS
	12	Fosfaatstatus ³	mg 100 g ⁻¹ , g kg ⁻¹ , kg ha ⁻¹ mg 100 ml ⁻¹	Extractie in ammoniumlactaat-azijnzuur, CaCl ₂ resp. water	NIRS + Extractie in CaCl ₂
	13	Kalistatus ³	mg 100 g ⁻¹ , mmol+/kg, g kg ⁻¹ , kg ha ⁻¹	Extractie in HCl en oxaalzuur	NIRS + Extractie in CaCl ₂
Biologisch	14	Aaltjes diversiteit en aantallen (incl. plantparasitaire aaltjes)	# taxa, # 100 ml ⁻¹ grond	Microscopie (plantparasitair)	PCR
	15	Bacterie- en schimmelbiomassa	µg kg ⁻¹	PLFA	NIRS
	16	Regenwormen aantallen en diversiteit	# m ⁻² , kg m ⁻²	Visueel	n.b.
	17	Visuele beoordeling	Divers	Visueel	n.b.

Stand van zaken

- Bodemkwaliteit is te meten
  - Maar nog niet integraal, goed, goedkoop en snel
  - Witte vlekken op gebied van org. stof, fysisch en biologisch
- Integrale beoordeling van bodemkwaliteit nog in ontwikkeling
  - Streefwaardes ontbreken voor veel indicatoren
  - Integrale waardering nog lastig
- Veelal algemene adviezen voor bodembeheer
  - Goede vruchtwisseling, voldoende aanvoer organische stof, gereduceerde grondbewerking

Van versie 1.0 → versie 2.0

- Test BLN in PPS Beter Bodembeheer en Slim Landgebruik
  - Praktische toepasbaarheid en uitvoerbaarheid
  - Protocollen voor metingen
  - Streefwaarden en referentiewaarden
  - Testen van alternatieve indicatoren en meetmethodes
- Draagvlak en toetsing van BLN met stakeholders
  - Workshop in voorjaar 2020

→ *Verbeterde set indicatoren met 'gebruiksaanwijzing'*

Open Bodem Index

OPEN
BODEMINDEX

- Bodemcoalitie: Rabobank, ASR & Vitens
- Open instrument voor waardering bodemkwaliteit
  - Te gebruiken om goede bodemkwaliteit/beheer te belonen
- Eerste prototype begin 2020
- Op basis van routinematig beschikbare metingen
- Index per perceel per functie (ca. 20) en totaal
- Met advies voor verbetering bodemkwaliteit
- Vooralsnog gericht op landbouwproductie alleen

Wat moet ik doen als boer?

- Meet bodemkwaliteit regelmatig
  - Bodemvruchtbaarheid
  - Visuele bodemkwaliteit
  - Plantparasitaire aaltjes
    - Afhankelijk van gewas/grondsoort
- Veel indicatoren in ontwikkeling
  - Wees kritisch op kwaliteit en bruikbaarheid
- Zorg voor goed bodembeheer
- De basis hierin is:
  - Juiste vruchtwisseling
  - Voldoende aanvoer organische stof
  - Gereduceerde grondbewerking

Voor meer informatie en de presentaties van de themadag

www.handboekbodemenbemesting.nl

Meer info over meten van bodemkwaliteit:

www.beterbodembeheer.nl

www.beterbodembeheermagazine.nl

Volg de CBAV op:

Twitter [@CBAV_advies](https://twitter.com/CBAV_advies)

Facebook [Handboekbodemenbemesting](https://www.facebook.com/Handboekbodemenbemesting)

